

מרגליות מפרשת השבוע

יתרו תשפ"ב

להארות והערות zeevizen@gmail.com

- איזו מידה טובה יתרה, לשמוח בישועת הצדיקים והצלת העשוקים מעושקיהם, או לשמוח במפלת הרשעים?
- מה גורם לאדם שאינו שמח במפלת הרשעים?
- מה לומדים מדברי הספורנו לגבי ההרגשה והשמחה שצריכה להיות לאדם בכבוד קונו?
- מה גורם לאדם לשמוח במפלת הרע וכשלונו?
- מה שיתרו שמח רק על טובתן של ישראל ולא על אבדן מצרים, מה זה לימד אותנו עליו?
- מדוע כל המרחם על האכזרים סופו להתאכזר על הרחמנים?
- מה נלמד בעומק הדברים מזה ששואל ריחם על אגג?
- מדוע יעקב אבינו פתח את עיניו וחייד כאשר הרג חושים בן דן את עשו?
- מדוע ביקשה אסתר מאחשוורוש שיתן עוד יום להרוג גויים אחרי שכבר תלו את המן ובניו?
- מדוע כששואל חמל על אגג יצאה בת קול ואמרה אל תצדק הרבה, וכשהרג את נוב עיר הכהנים אמרה אל תרשע הרבה?
- מה התועלת עבורנו בידיעה זו שיתרו שמח רק על טובת ישראל?
- מה שיתרו לא שמח על אבדן מצרים ומפלתן, מה זה מראה לנו עליו?
- מדוע בני ישראל לא שלחו את ידם בביזה בזמן נס פורים?
- אחר שלא מצא משה רבינו את כל המעלות שאמר לו יתרו, מדוע בחר משה רבינו דוקא אֲנָשֵׁי חֵיל?
- מה ההגדרה של אֲנָשֵׁי חֵיל?
- מי שיוודע ללמוד ולהבין את התורה אבל אין בו מעלת אֲנָשֵׁי חֵיל, מהי הגדרתו?
- מה השייכות בין זה שראו בני ישראל שהקב"ה דיבר עמם, שלכן לא יעשו אלהי כסף ואלהי זהב?
- איך הפסוק אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבְרַתִּי עִמָּכֶם הכריע שהרכין הקב"ה השמים על הר סיני?
- מדוע למינים היה פתחון פה במאמר הכתוב נִעְשָׂה אָדָם לומר שיש ח"ו שתי רשויות?
- מה הטעם שירד ה' על הר סיני ולא הגביה את הר סיני?

א. איזו מידה טובה יתרה, לשמוח בישועת הצדיקים והצלת העשוקים מעושקיהם, או לשמוח במפלת הרשעים?
ב. מה גורם לאדם שאינו שמח במפלת הרשעים?

וַיַּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם (יח, ט).

וַיַּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה. לא שמח על אבדן מצרים כראוי למקנא לכבוד קונו, כענין יִשְׁמַח צְדִיק בִּי חֲזָה נָקָם (תהלים נח, יא) אבל שמח על טובתם של ישראל, כמרחם על דמעת העשוקים (ספורנו).

והנה לפי דעת בני אדם, הרי לכאורה השמחה בישועת הצדיקים והצלת העשוקים מיד עושקיהם, היא מדה טובה יתרה מאשר לשמוח במפלתן של רשעים. אבל לא כן דעת התורה! היא דורשת מעלה יותר גבוהה, רגש יותר נשגב, קנאת כבוד קונו. לא רק שיהיה האדם רחום וטוב לב, אלא יקנא גם כן לעלבון האמת, יכאב לו כשהרשעה מתגברת ויִשְׁמַח בִּי חֲזָה נָקָם. כי פנימת העולם כאבו הוא, ותיקון העולם על ידי אבדן הרשעה נותנת שלמות בנפשו ומעוררת בו שמחה רבה, בראותו אור האמת זורח והרשעים מורדי אור יאבדו.

והנה לפי דעת בני אדם, הרי לכאורה השמחה בישועת הצדיקים והצלת העשוקים מיד עושקיהם, היא מדה טובה יתרה מאשר לשמוח במפלתן של רשעים. אבל לא כן דעת התורה! היא דורשת מעלה יותר גבוהה, רגש יותר נשגב, קנאת כבוד קונו. לא רק שיהיה האדם רחום וטוב לב, אלא יקנא גם כן לעלבון האמת, יכאב לו כשהרשעה מתגברת ויִשְׁמַח בִּי חֲזָה נָקָם. כי פנימת העולם כאבו הוא, ותיקון העולם על ידי אבדן הרשעה נותנת שלמות בנפשו ומעוררת בו שמחה רבה, בראותו אור האמת זורח והרשעים מורדי אור יאבדו.

ואל יחשוב האדם שהוא טוב לב באשר אינו שמח במפלתן של רשעים, כי אין זה ממעלת טובו, אלא מפני שלא נצטער במידה

(שיעורי דעת)

ח"ג ממשלת הדעת

שיעור ו - תמים תהיה)

* * *

מה לומדים מדברי הספורנו לגבי ההרגשה והשמחה שצריכה להיות לאדם בכבוד קונו?

עליהם, ועיין בספורנו שם שזה מתייחס על העונשים שהביא הקב"ה על מצרים.

ויש לדייק, שהלא ראינו שבאמת שמח יתרו על נקמת ה' גם כן כמו שאמר (פסוק יא) עֲתָה יִדְעֵתִי כִּי גָדוֹל ה' וכו' כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ

ואם כן צריך לומר בכוונת הספורנו לעיל, שלא שמח יתרו על נקמת ה', דהיינו במה שלא הזכיר אותו בתחילה קודם הצלת ישראל, ומזה שהזכירו אחר הצלת ישראל ראינו ששמחתו היתה יותר על הצלת בני ישראל, מעל נקמת ה' במצרים. אם כן רואים דבר נפלא מאד מדברי הספורנו האלו, דהיינו שלא רק שאדם חייב להרגיש ולשמוח בכבוד קונו יתברך, אלא שצריך

* * *

להיות שמחה זו יותר משמחת הצלת כל ישראל. ואם יש חיוב כזה על אדם, בודאי יש יכולת לכך בכל אדם, כי אין אדם חייב בדבר שאינו יכול לקיים.

עקבי הצאן

קונטרס שומרי דעת' עמ' צ

א. מה גורם לאדם לשמוח במפלת הרע וכשלונו?

ב. מה שיתרו שמח רק על טובתן של ישראל ולא על אבדן מצרים, מה זה לימד אותנו עליו?

ג. מדוע כל המרחם על האכזרים סופו להתאכזר על הרחמנים?

ד. מה נלמד בעומק הדברים מזה ששואל ריחם על אגג?

השמחה בנקמת ה' - אין מקורה ח"ו בהשחתה, וכח שפל באדם, נובעת היא שמחה זו בהכרה עליונה בתכלית הטוב ומטרתו, שמחה זו היא שיכולה לאפשר קיום דבריה של ברוריה (ברכות י). יתמו חטאים, חוטאים לא כתיב כאן, שמחה זו היא עדינות הנפש ונשגבה, הכרה בגדלות האדם, שמחה זו היא אות דביקות בה', רואה הוא באבדן הרע, קריבות לה' יתברך, סתירת המחיצה המפרדת בינו לבין הטוב הנצחי.

שואל בהיותו מרחם על אגג, בהיותו מקיים בזה כח הרע בעולם, אות היא שחסרה לו הבהירות [לפי ערכו הנשגב] במעלת הטוב, לא ראה כראוי את הטוב הנצחי הצפון באבדן הרע, ומאותו חסרון בהירות בתכלית הטוב יצא אותו מאורע הנורא של הריגת נוב עיר הכהנים. רחמנות על האכזר חסרון הכרה בפגם של הרע, באמת חסרון הוא בהכרת הטוב, יש בו אכזריות נגד הטוב.

ונפלא להעיר שכששמואל הנביא ע"ה הוכיחו לשאול ע"ה, היה המענה שלו כי יראתי את העם ואשמע בקולם, לא היה די שליט בעצמו להיות לו תקיפות הדעת הנחוצה, כל האמור לעיל יסודו בזה שהאדם אינו שליט בעצמו, בזה שלא הכו הכרותיו שורש בכל מרחבי חייו, נסוג הוא מאחורים, וחייזר מצטיירים על פי השפעה חיצונית. ועיין שיחת חכמה בינה דעה להגאון אבי זקנה של כלתי תחי' מוהר"ר יוסף ליב בלך זצוק"ל.

פרקי מועד' ח"ב

רחמנות ואכזריות עמ' שז

* * *

א. מדוע יעקב אבינו פתח את עיניו וחייו כאשר הרג חושים בן דן את עשו?

ב. מדוע ביקשה אסתר מאחשוורוש שיתן עוד יום להרוג גויים אחרי שכבר תלו את המן ובניו?

ג. מדוע כששואל חמל על אגג יצאה בת קול ואמרה אל תצדק הרבה, וכשהרג את נוב עיר הכהנים אמרה אל תרשע הרבה?

ד. מה התועלת עבורנו בידיעה זו שיתרו שמח רק על טובתם של ישראל?

ה. מה שיתרו לא שמח על אבדן מצרים ומפלתן, מה זה מראה לנו עליו?

ו. מדוע בני ישראל לא שלחו את ידם בבזיה בזמן נס פורים?

כשחושים בן דן הרג את עשו במערת המכפלה, כתוב שיעקב אבינו פתח את עיניו וחייו (סוטה יג). אמר המשגיח בהתפעלות, יעקב אבינו אחרי כל מה שעבר עליו כל ימי חייו כבר סגר את העינים, כבר לא מתחשב בעולם הזה. אבל פה הוא פתח את העינים, לראות איך שהשורש של הרע, המתנגד הגדול של יעקב - עשו הרשע כבר לא פה. יְשַׁמַח צְדִיק כִּי תִזָּה נְקָם.

אמר המשגיח, אנחנו אומרים מילים ולא יודעים את משמעותם. לא יודעים מה היא שנאה לרע, אין לנו בכלל שייכות לדבר. צדיקים יודעים שמחה מה היא, ואצל הצדיקים השמחה הגדולה ביותר כשרואים נקמה מהרשעים. יְשַׁמַח צְדִיק כִּי תִזָּה נְקָם פְּעֻמָּיו? יְחַמֵּץ בָּדָם הַרְשָׁע (תהלים נח, יא).

י רבי מרדכי גיפטר, ראש ישיבת טלז. תרע"ז-תשס"א.

י רבי אלתר חנוך הענאך הכהן לייבאוויטש, ראש ישיבת חפץ חיים בארה"ב.

שתובעים עבור הרשעים, זה סימן שלא עובדים על הרע לעוקרו בפנים!
אל תצדק הרבה פירושו, הרשעות הפנימית מכוסה עם צדק, ועד כמה שהיה חסר בשנאו רע לאנג, נשאר אצלו משהו של חלק הרע, ואחר כך כשהגיע לנוב עיר הכהנים כתוב שהיתה איזה נגיעה של רע, והכח של רע שנשאר בפנים, אמר לו להרוג את נוב עיר הכהנים.

(לקט רשימות)

בעניני פורים עמ' נז)

* * *

דוקא על יתרו שישב בכבודו של עולם בבית המלוכה, ונדד למדבר בהכירו גדלות ה', דוקא עליו יש בקורת שאם רק שמח בשמחתן של ישראל כרחמן על דמעת עשוקים, ולא שמח על אבדן מצרים ומפלתן, אם כן זה מראה שעדיין לא התרחק לגמרי ממצרים, נשאר קרבת דעת אליהם ולכן אינו יכול לשמוח במפלתן. וזה הלימוד, שהריחוק מרע צריך שיהיה עד קצה אחרון, ושמחה על מפלה של שונאי ישראל ושונאי ה'.

במגילת אסתר רואים שהמגילה מדגישה כמה פעמים **וּבְבִזָּה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם** (ט, טז). ומדוע לא שלחו ידם, כי אחרי ניסים כאלו וראיית יד ה' הגדולה, היו כלל ישראל במצב של שנאה גמורה לרע, שלא רצו שיהיה להם איזה תועלת ורווח עצמי ממפלת הרשעים.

(הערות אברהם יעקב יצחקי)

ח"א מאמר מא עמ' קא)

אסתר המלכה מבקשת רחמים מאחשוורוש שיתן עוד יום להרוג עוד כמה גויים, וזה אחרי שכבר תלו את המן ובניו, והיה להם נצחון על הרשעים. מה רצתה אסתר, וכי חסר רשעים בבריאה. התרוץ הוא, אין הכי נמי להרוג עוד כמה רשעים יהיה עוד יותר ביעור של הרע! זה מה שבווער לה.

כששאלו חמל על אנג, יצאה בת קול ואמרה **אל תרשע הרבה**, וכשהרג את נוב עיר הכהנים יצאה בת קול ואמרה **אל תרשע הרבה** (יומא כב:). ביאר המשגיח, אם חסר בשנאה והאכזריות לרע, נשאר עדיין בתוך האדם החלק של רע, ואמרו לשאל המלך **אל תצדק הרבה ואל תרשע הרבה**, פירוש שניהם אותו הדבר, הצדק

ולכאורה מה נפקא מינה על מה שמח, ומה תועלת עבורנו בידיעה זו ששמח רק על טובתם של ישראל.

דוד המלך אומר (תהלים לד, יג-טו) **מִי הָאִישׁ הַחֶפֶץ חַיִּים אֲהָב יָמִים לְרֵאוֹת טוֹב, נֶצַח לְשׁוֹנֵף מֶרֶע וְשִׁפְטֵיךָ מְדַבֵּר מִרְמָה, סוֹר מֶרֶע וְעֹשֶׂה טוֹב, רֹאִים בַּפֶּסוּק שִׁישְׁנָם שְׁנֵי חֲלָקִים בַּעֲבוּדַת ה' סוֹר מֶרֶע וְעֹשֶׂה טוֹב** זהירות מחטא ומהגורם לחטא, ועשיית מצוות ומעשים טובים. והגר"א כותב **באדרת אליהו** (פרשת בראשית) שמה שמבואר בסוף עוקצין (פ"ג מ"ב) **עתידי הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות שנאמר להנחיל אוהבי יש**, שהחלוקה היא ש' עולמות על שבירת רצונו בסור מרע, וי' עולמות על עשה טוב. וזה לשונו, ענינו שהאדם קונה אותם בשני יצרים שלו, ש' עולמות בשבירת יצר הרע, וי' עולמות בשמעו אל יצר הטוב, והם המרומזים בתורה ש"י ימין ושמאל, יצר עולה ש"י.

א. אחר שלא מצא משה רבינו את כל המעלות שאמר לו יתרו, מדוע בחר משה רבינו דוקא אנשי חיל?

ב. מה ההגדרה של אנשי חיל?

ג. מי שיודע ללמוד ולהבין את התורה אבל אין בו מעלת אנשי חיל, מהי הגדרתו?

וְאַתָּה תַּחֲזֶה מִכָּל הָעָם אַנְשֵׁי חֵיל יִרְאִי אֱלֹקִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שְׂנֵאֵי בְּצַע וְשֹׂמֵת עֲלֵהֶם שְׂרֵי אֲלָפִים שְׂרֵי מְשִׁים וְשְׂרֵי עֲשֻׂרַת (יח, כא). וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי חֵיל מִכָּל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עַל הָעָם שְׂרֵי אֲלָפִים שְׂרֵי מְשִׁים וְשְׂרֵי עֲשֻׂרַת (יח, כה).

אחר שבקש ולא מצא אנשים שיהיו בהם כל המעלות שהזכיר יתרו, בחר באנשי חיל בקיאים וחרוצים לברר וללבן אמתות דבר ולהביאו אל תכלית, יותר מיראי אלקים בלתי אנשי חיל, כאמרם ז"ל (שבת סג.) אם תלמיד חכם נוקם ונוטר כנחש חגרהו על מתניך, ואם עם הארץ הוא חסיד אל תדור בשכונתו (ספורנו).

ואילו מי שאין בו מדה זו, זאת אומרת שאמנם יודע הוא ללמוד ולהבין את התורה, ולא עוד אלא שמשתדל לקיים את המצוות ולהתחסד בהן, אלא שהוא משולל סגולה זו לברר וללבן אמתות דבר וכו', הרי הוא בגדר עם הארץ חסיד שאין לדור בשכונתו. ואולי זוהי כוונת רש"י שמפרש שם במסכת שבת (סג.) **אל תדור בשכונתו - שאינו יודע בדקדוקי מצות ואין חסידותו שלם וכו'.** לאמר שאינו יודע לברר וללבן אמתות דבר והיינו הך דקדוקי מצוות.

(מסלות חיים)

עמ' קצז)

הנה בדור של מקבלי התורה, שהגיעו למדרגתו של אדם הראשון קודם החטא ופסקה זוהמתן, באותו דור לא היתה היכולת ביד משה לבחור אנשים מחוננים בכל המעלות שמנה יתרו **אַנְשֵׁי חֵיל יִרְאִי אֱלֹקִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שְׂנֵאֵי בְּצַע.**

והרי זה חידוש, שהתורה קובעת - שהרי עצתו של יתרו שנכתבה בתורה הפכה לחלק מן התורה - **שאנשים שראויים להיות שופטים בישראל כמעט ואינם במציאות**, שהרי גם משה בדורו לא מצא כמותם.

ועוד אנו למדים, שמדת תלמידי חכמים - **אַנְשֵׁי חֵיל** שבמקרא - היא בקיאים וחרוצים לברר וללבן אמתות דבר ולהביאו אל תכלית.

¹ רבי חיים אלעזרי, רב ואב"ד בקנטון, אהייא. נרפס תשט"ז בחייו.

¹ רבי נתן מאיר וואכטפויגל, משגיח ישיבת ליקווד. תר"ע-תשנ"ט.

² רבי זיירל אפשטיין, משגיח ישיבת תורה אור. נפטר תשס"ז.

א. מה השייכות בין זה שראו בני ישראל שהקב"ה דיבר עמהם, שלכן לא יעשו אלהי כסף ואלהי זהב?

ב. איך הפסוק אֲתֶם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבְרַתִּי עִמָּכֶם הַכְרִיעַ שֶׁהֲרִיכִין הַקֶּבֶ"ה הַשָּׁמַיִם עַל הַר סִינַי?

ג. מדוע למינים היה פתחון פה במאמר הכתוב נַעֲשֶׂה אֲדָם לומר שיש ח"ו שתי רשויות?

ד. מה הטעם שירד ה' על הר סיני ולא הגביה את הר סיני?

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתֶם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבְרַתִּי עִמָּכֶם. לֹא תַעֲשׂוּן אֵתִי אֱלֹהִי כֶסֶף וְאֱלֹהִי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּן לָכֶם (כ, יט-כ).

הוא רב חסדא, חד אמר אתי דכא, וחד אמר אני את דכא, ומסתברא כמאן דאמר אני את דכא, שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני, ולא גבה הר סיני למעלה, ע"כ.

והנה טעם המינים שיש להם פתחון פה במה שאמר הכתוב (בראשית א, כו) נַעֲשֶׂה אֲדָם, לפי שלא יצדק בעיניהם לתאר להקב"ה מדת הענוה, לפי שאומר (תהלים צג, א) ה' מֶלֶךְ גָּאוֹת לְבָשׁ, ואיך יתכן שמלך רם ונשא יהיה נמלך בקטן, ומשום כך פונים לומר שתי רשויות.

ולזה בא הכתוב ואמר אֲתֶם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבְרַתִּי עִמָּכֶם, ומאומרי אֲתֶם רְאִיתֶם תדעו שהרכנתי שמי השמים על הר סיני וירדתי ודברתי עמכם, ומכאן תראו כמה חביבה היא בעיני מדת הענוה, שהרכנתי שמי השמים וירדתי על הר סיני ולא הגבהתי להר סיני למעלה, ועל כרחם הטעם הוא לפי שמדת הענוה היא חביבה בעיני מאד כדי שממני יראו בני אדם וילמדו, ואם כן לֹא תַעֲשׂוּן אֵתִי אֱלֹהִי כֶסֶף, שהרי אין לכם שום פתחון פה במה שאמרתי נַעֲשֶׂה אֲדָם לומר שהם שתי רשויות, מאחר שאתם רואים שאני אוהב במדת הענוה כדי שממני ילמדו בני אדם. [א"ה, והיינו לֹא תַעֲשׂוּן אֵתִי - אל תאמרו שיש אֵתִי עוד, דהיינו שתי רשויות].

נמצינו למדין, שהטעם שירד ה' על הר סיני ולא הגביהו להר סיני, הוא להודיע לבני האדם כמה חביבין בעינינו נמוכי הרוח. ועיקר הדבר מה שניתנה התורה על הר סיני ולא על שאר הרים הוא מטעם זה, לפי שהר סיני הוא נמוך ושפל.

וכמו שאמרו במדרש (במדבר רבה יג, ג) וזה לשונו, גָּאוֹת אֲדָם תִּשְׁפָּלֶנּוּ (משלי כט, כג), זה תבור וכרמל שבאוס מסוף העולם מתגאים לומר שאנו גבוהים ועלינו הקדוש ברוך הוא נותן את התורה, וְשָׁפַל רוּחַ יִתְמָךְ כְּבוֹד זֶה סִינַי שֶׁהִשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ לומר שאני נמוך, ועל ידי כך תמך הקדוש ברוך הוא כבודו עליו וניתנה עליו התורה וזכה לכל הכבוד הזה, כמה דתימא וַיֵּרַד ה' עַל הַר סִינַי, ע"כ.

(פרשת דרכים)

דרך ענוים - דרוש יד

ויש לדקדק, איך נמשך ממה שראו כי מן השמים דבר עמהם שלא יעשו אלהי כסף ואלהי זהב, והלא אזהרת עבודה זרה היא אזהרה מיוחדת בפני עצמה, ואינו צריך לתת טעם למניעתה. ועוד יש לדקדק במלת אֵתִי שאין לו מובן כלל, ורבותינו ז"ל דרשו (ראש השנה כד:) לֹא תַעֲשׂוּן כַדְמוּת שִׁמְשֵׁי הַמַּשְׁמָשִׁים לַפְּנֵי בְּמִרוֹם.

ונראה שהכל יבוא לכלל ישוב, בהקדים מה שאמרו בספרא וז"ל, שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם, כיצד, כתוב אחד אומר (יט, כ) וַיֵּרַד ה' עַל הַר סִינַי, וכתוב אחד אומר (דברים ד, לו) מִן הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעָה אֶת קוֹלוֹ, בא הכתוב השלישי והכריע אֲתֶם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבְרַתִּי עִמָּכֶם, מלמד שהרכין הקדוש ברוך הוא שמים ושמי השמים העליונים על הר סיני ודבר עמהם, וכן דוד הוא אומר (תהלים יח, י) וַיִּטֵּשׂ שָׁמַיִם וַיֵּרַד, ע"כ.

זו היא גירסת הראב"ד ובעל הליכות עולם, והוקשה להם איך הכריע הפסוק השלישי כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבְרַתִּי עִמָּכֶם לומר שהרכין הקב"ה שמי שמים על הר סיני, שהרי גם פסוק זה סותר לפסוק וַיֵּרַד ה' עַל הַר סִינַי, ומה הפרש יש בין פסוק זה כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבְרַתִּי עִמָּכֶם לפסוק האחר מִן הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעָה אֶת קוֹלוֹ.

ותירצו שההכרעה היא באומרו אֲתֶם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבְרַתִּי עִמָּכֶם, שאם הדבור והקול מן השמים לא יתיישב אומרו אֲתֶם רְאִיתֶם, ולא היה לו לומר אלא אתם שמעתם, אחר שאי אפשר שיראו כי מן השמים דבר עמהם, שהרי השמים במקומם הם עומדים בלתי נראה, ובאומרו אֲתֶם רְאִיתֶם לא יוכל להיות זה אלא שהביא הקדוש ברוך הוא השמים למקום שממנו יוכלו הם לראותו שיצא להם הקול מן השמים, ועכשיו יתיישב שירד להר ודבר מן השמים. נמצינו למדין, שמאומרו אֲתֶם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבְרַתִּי עִמָּכֶם למדנו שהרכין הקדוש ברוך הוא השמים על הר סיני וירד ודבר עמהם.

עוד נקדים מה שאמרו במדרש (לפנינו אינו), בא וראה כמה גדולים נמוכי רוח לפני הקדוש ברוך הוא, שהרי הרכין שמי השמים על הר סיני וירד ודבר עמהם, ולא הגביהו ע"כ. וכבר אמרו כיוצא בזה בפרק קמא דסוטה (ה). וְאֵת דְּכָא וְשָׁפַל רוּחַ (ישעיהו נז, טו), רב

רבי עזריאל הילדסהיימר, רבה המפורסם של ברלין, בא יום אחד לווארשה ונפגש שם עם בעל חידושי הרי"ם, וכרגיל פתחו מיד בדברי תורה. היה זה שבוע של פרשת יתרו, והרב הילדסהיימר שאל את חידושי הרי"ם לפשוטו של הפסוק וְכָל הָעָם רְאִים אֶת הַקּוֹלֹת, לשם מה היה דרוש נס זה, שיהיו לא רק שומעים אלא גם רואים אותם.

השיב לו חידושי הרי"ם על כך, שהדבר היה נדרש מטעם פשוט. בלשון הקודש מצויות מלים רבות שהברתן וצלילן דומים, ואף על פי כן מובנן שונה והוא תלוי בכתיב, ולפיכך לא די בשמיעה בלבד. שכן שעה ששמעו למשל לֹא תִגְנוֹב היו עלולים לטעות ולחשוב שנאמר להם לֹא תִגְנוֹב, ושהפשט הוא - לו למען הקב"ה לשם שמים מותר לגנוב וכדומה, לפיכך וְכָל הָעָם רְאִים אֶת הַקּוֹלֹת - היה צריך להראות להם את המלים גם ככתבן.

(מאוצרנו הישן עמ' 115)